TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 8, Sayı: 28, Mart 2021, s. 108-114

Dr. Öğr. Üyesi Ali KAHRAMANOĞLU

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Bafra İşletme Fakültesi, ali.kahramanoglu@omu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-8333-9151

RİSK YÖNETİMİ KAPSAMINDA İŞSİZLİK SİGORTALARININ ANALİZİ VE BEKLENTİLER

Özet

İşsizliğin toplumda ortaya çıkardığı riskler, bireylerin ekonomik varlıklarını kaybetmesinin dışında, suç işleme, alkol ya da madde bağımlılığı, intihar, boşanma gibi sosyal ve psikolojik sonuçlar da doğurmaktadır. İşsiz kalınan süre uzadıkça birey aynı zamanda, mesleki yeteneklerinin körelmesi, tembelleşme ve edinebileceği tecrübeden mahrum kalması dolayısıyla işverenlerce tercih edilme şansının azalması gibi olumsuzluklarla da karşılaşabilmektedir. İşsizlik durumunda gelir kaybına karşı Dünya’da kullanılan en yaygın sosyal koruma aracı işsizlik sigortasıdır. Bu çalışmada Samsun ili Bafra ilçesinde işsizlik sigortasından ödeme alan katılımcıların işsizlik sigortası ile ilgili düşünceleri, beklentileri ve tecrübelerini ölçmek amacıyla anket çalışması uygulanmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler analiz edilerek hipotezlere ait ki-kare ve anlamlılık analizleri yapılmıştır. Analizler sonucunda; Eğitim seviyesi yükseldikçe, işsizlik ödeneği miktarı memnuniyeti azaldığı ve bunun yanı sıra işsizlik ödeneğine koşullarına eleştirel bakıldığı saptanmıştır. İşsizlik ödeneği miktarını yeterli bulma ile ödeneğin süresini yeterli bulmanın doğru orantılı olarak katılımcılar tarafından onaylanmadığı analiz edilmiştir. Çalışma hayatında geçen süre arttıkça, işsizlik sigortasından yararlanma koşullarına ilişkin bilginin de arttığı saptanmıştır. Katılımcılar yaşı açısından; yaş ile işsizlik sigortasına ilişkin hizmetlerin artırılması ve yaygınlaştırılması gerekliliği doğru orantılı olduğu ve yaş arttıkça sendikaya üye olma eğiliminin arttığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Risk Yönetimi, İşsizlik, İşsizlik Sigortası, İşsizlik Sigortası Fonları

ANALYSIS OF UNEMPLOYMENT INSURANCE AND EXPECTATIONS IN THE SCOPE OF RISK MANAGEMENT

Abstract

The risks caused by unemployment in society, apart from the loss of economic assets of individuals, also have social and psychological consequences such as crime, alcohol or substance addiction, suicide, and divorce. As the period of unemployment extends, the individual may also face negativities such as dulling of professional skills, laziness and deprivation of experience, which decreases the chance of being preferred by employers. The most common social protection tool used in the world against loss of income in case of unemployment is unemployment insurance. In this study, a questionnaire study was applied to measure the opinions, expectations and experiences of the participants who receive payment from unemployment insurance in Bafra district of Samsun province. By analyzing the data obtained from the participants, chi-square and significance analyzes of the hypotheses were made. As a result of the analysis; It has been determined that as the level of education increases, the satisfaction of the amount of unemployment benefits decreases, as well as the conditions of unemployment allowance are critically examined. It was analyzed that finding the amount of unemployment benefit sufficient and finding the duration of the allowance sufficient was not directly approved by the participants. It has been found that as the time spent in working life increases, the knowledge about the conditions of benefiting from unemployment insurance also increases. Participants in terms of age; it has been determined that the age and the necessity of increasing and expanding unemployment insurance services are directly proportional and the tendency to join the union increases as the age increases.

Keywords: Risk Management, Unemployment, Unemployment Insurance, Unemployment Insurance Funds

GİRİŞ

İşsizliğin toplumda ortaya çıkardığı riskler, bireylerin ekonomik varlıklarını kaybetmesinin dışında, suç işleme, alkol ya da madde bağımlılığı, intihar, boşanma gibi sosyal ve psikolojik sonuçlar da doğurmaktadır(Barnichon and Nekarda, 2012). İşsiz kalan süre uzadıkça birey aynı zamanda, mesleki yeteneklerinin körelmesi, tembelleşme ve edinebileceği tecrübeden mahrum kalması dolayısıyla işverenlerce tercih edilme şansının azalması gibi olumsuzluklarla da karşılaşabilmektedir(Altan, 2003). Son yıllarda ülkemizde ve dünyada yaşanan ekonomik krizler de bireylerin bu risklerle karşılaşma olasılıklarını arttırmaktadır. Ülkemizde 2015 yılından 2018 yılına kadar olan dönem için istihdam verilerini incelediğimizde, toplam 2.805.000 kişilik istihdam artışı sağlanırken, işsiz sayısı 684.000 kişi artarak 2018 yılı sonu itibarıyla 3.537.000 kişiye ulaşmıştır. Oransal olarak ifade etmek gerekirse, istihdam oranı %45,5'ten %47,4'e yükselmiş, işsizlik oranı ise %9,9'dan %11'e yükselmiştir.

İstihdam politikaları ve çalışma piyasasının güncel şartları nedeniyle işgörenlerin kazanç kaynağı olarak sadece maaşlarının kalmasına neden olmaktadır(Güney, 2009).

Çalışanların işsizlik nedeniyle maaşlarından mahrum kalması ihtimali beraberinde çalışanların aileri, yakın çevresi ve sosyal çevrede negatif davranışların ve toplumsal sorunların kapısını açmaktadır (Işığışok, 2011). Gelir kaybına karşı Dünya’da kullanılan en yaygın sosyal koruma aracı işsizlik sigortasıdır. Yakın dönemde kalıtsal ve yapısal bir karakteri olan işsizlikle mücadele için sosyal ve ekonomik politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Bir pasif istihdam politikası olan işsizlik sigortası ise gelişmiş dünya devletlerinde uzun yıllardır uygulanmakta iken ülkemize 1999 yılında 4447 sayılı kanunla birlikte yürürlüğe girmiş, 1 Haziran 2000 yılında uygulamaya başlanmış ve 1 Mart 2002’de de ilk işsizlik ödeneği verilmiştir. Son yıllarda bilinirliğin artması ve giderek yaygınlaşan kullanımıyla işsizlik sigortasından her geçen gün daha fazla kişi faydalanmaktadır (İşkur, 2007).

İşsizlik sigortası daha yaygın uygulanmaya başlandıkça araştırmalarda derinleşmiş ve bu sigorta kolunun nasıl uygulanması gerektiğine dair fikirler vermeye başlamıştır (Hopenhayn and Nicolini, 1997). Pasif bir politika olması yönünden işsizlik sigortası; yapısal işsizliğin çözümüne değil, işsizliğin getirdiği bireysel, sosyal ve ekonomik sonuçların olumsuz etkilerinin en aza indirgenmesine yöneliktir (Schwartz, 2015). İşsizlik sigortası uygulamalarında marjinal faydayı bulmayı amaçlayan araştırmalarda işsizlik ödemelerinde uygulanacak azami süreden, işsizlik ödeneği için alınması gereken prim oranına, işsiz kalan sigortalıların yeni bir iş ararken geçirdikleri süre ve sarf ettikleri efordan, işsizlik ödeneğinin miktarına kadar pek çok konu ele alınmıştır (Vejlin, 2016).

Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ)’nün 2015 yılında yayımladığı Dünya Sosyal Koruma Raporuna göre (ILO, 2015) ‘Dünya’da işsizlik ödeneğinden yararlanan işsizlerin oranı 2012 yılı için %10,2’dir. İşsizlik ödeneğinden yararlanma oranının en yüksek olduğu ülkeler %44,6 ile Batı Avrupa ülkelerindedir. Bu oranlar, Kuzey Amerika ülkelerinde %28, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinde %21,1’dir. En düşük oranlar, %0,9 ile Afrika ve %2,2 ile Ortadoğu ülkelerindedir. TÜİK HİA ve İŞKUR verilerine göre Türkiye’de işsizlik ödeneğinden yararlanma oranı, 2012 yılı için %14,5, 2016 yılı içinse %24’tür’. Türkiye’nin yararlanma oranı pek çok ülkeye göre daha iyi olmasına rağmen gelişmiş Batı Avrupa ülkelerine göre daha düşük seviyededir.

Bu çalışmada Samsun ili Bafra ilçesinde işsizlik sigortasından ödeme alan katılımcıların işsizlik sigortası ile ilgili düşünceleri, beklentileri ve tecrübelerini ölçmek amacıyla anket çalışması uygulanmıştır.

YÖNTEM VE BULGULAR

Çalışma kapsamında Samsun ili Bafra ilçesinde 2020 yılında işsizlik sigortasına başvuran 95 kişi ile anket çalışması yapılmıştır. Anket soruları ve hipotezlerin oluşmasında; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi’nin (ÇASGEM) 2017 yılında yaptığı ‘İşsizlik Sigortası Ödemelerinin Yararlanıcıların İş Arama Eğilimlerine Etkisi’ isimli çalışmasından ve Çakmak E. (2018) ‘İşsizlik Sigortası Uygulamaları’ eserlerinden yararlanılmıştır. Anket sonucu elde edilen veriler Spss 22 paket programında analiz edilmiştir. Hipotezlere ait Ki-kare anlamlılık bulgularına ulaşılmıştır.

Katılımcıların 61’i (%64) erkek ve 34’ü (%36) kadınlardan oluşmaktadır. 27 kişi (%28) 30 yaş altı, 51 kişi (%54) 30-40 yaş arası ve 17 kişi (%18) 40 ve üzeri yaştadır. İş deneyimi

açısından 33 kişi (%35) 5 yıldan az deneyime sahip iken, 41 kişi(%43) 5-10 yıl arası, 14 kişi(%15) 10-20 yıl arası ve 7 kişi(%7) ise 20 yıl ve üzeri iş deneyimine sahiptir. 48 kişi(%51) sendikaya üye iken 47 kişi(%49) kişi üye değildir. Katılımcılara ait demografik özellikler Tablo 1’ de verilmektedir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan ve İşsizlik Maaşı Alanların Demografik Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Demografik Özellikler				Demografik Özellikler			
N (Katılımcı Sayısı) (95)		F (Frekans)	%	N (Katılımcı Sayısı) (95)		F (Frekans)	%
Cinsiyet	Erkek	61	64%	Eğitim Durumu	İlk-Ortaokul	32	34%
	Kadın	34	36%		Lise	27	28%
Yaş Gurubu	30 altı	27	28%		Ön lisans	15	16%
	30-40 arası	51	54%		Lisans	18	19%
	40 ve üzeri	17	18%		Lisansüstü	3	3%
Medeni Durum	Bekâr	42	44%	Herhangi bir ek işte çalışıyor musunuz?	Evet	24	25%
	Evli	53	56%		Hayır	71	75%
İş Deneyimi	5 yıldan az	33	35%	Sendika üyeliğiniz var mı?	Evet	48	51%
	5-10 yıl	41	43%		Hayır	47	49%
	10-20 yıl	14	15%				
	20 ve üzeri	7	7%				

Katılımcılara işsizlik sigortası ile ilgili düşünceleri, beklentileri ve tecrübelerine dayalı olarak 12 adet anket sorusu yöneltilmiştir. İlgili sorulara katılıyorum, kararsızım veya katılmıyorum şeklinde verilen şıklardan kendilerine uygun olanı işaretlemeleri istenmiştir. Anket sorularına verilen cevapları ait katılımcı sayıları ve oransal miktarları Tablo 2’ de verilmektedir.

Tablo 2: Katılımcıların İşsizlik Sigortaları ile İlgili Yanıtları

	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum	
	F (Frekans)	%	F (Frekans)	%	F (Frekans)	%
İşsizlik Sigortası uygulamaları kapsamında tekrar iş imkanı sağlanacağına inanıyorum.	47	49%	32	34%	16	17%
İşsizlik Sigortası kapsamında iş imkanı sağlanması durumunda beklentimden daha düşük ücret veren işi kabul ederim.	54	57%	19	20%	22	23%
İşsizlik Sigortası uygulamaları kapsamında istihdam artırıcı ve koruyucu tedbirler, iş danışmanlık hizmetleri v.b. istihdamı teşvik uygulamalarını yeterli buluyorum.	42	44%	32	34%	21	22%
İşsizlik Sigortasından faydalandığınız sürece yapılan/yapılacak olan işsizlik ödeneği yardımını günümüz piyasa koşullarında yeterli buluyorum.	14	15%	21	22%	60	63%

İşsizlik ödeneği verilme süresini yeterli buluyorum.	18	19%	24	25%	51	54%
İşsizlik ödeneğinden yararlanma şartlarının kolaylaştırılması gerektiğini düşünüyorum.	59	62%	18	19%	18	19%
İşsizlik ödeneğine hak kazanabilmek için gereken prim sürelerinden haberdarım.	53	56%	27	28%	15	16%
İşsizlik sigortası uygulamalarından yeterince yararlanan olduğunu düşünüyorum.	41	43%	32	34%	22	23%
İşsizlik sigortası hizmetlerinden yeterince faydalanan olmamasını konuyla ilgili yetersiz bilgiye bağlıyorum.	24	25%	28	29%	43	45%
İşsizlik Sigortası uygulamalarının artırılması ve geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	61	64%	19	20%	15	16%
İşsizlik oranının yüksek olduğu ülkemizde işsizliği önleyici tedbirlerin alınması gerektiğini düşünüyorum.	73	77%	8	8%	14	15%

Katılımcılardan elde edilen veriler analiz edilerek hipotezlere ait ki-kare ve anlamlılık analizleri yapılmıştır. Analizler sonucunda; Eğitim seviyesi yükseldikçe, işsizlik ödeneği miktarı memnuniyeti azaldığı ve bunun yanı sıra işsizlik ödeneğine koşullarına eleştirel bakıldığı saptanmıştır. İşsizlik ödeneği miktarını yeterli bulma ile ödeneğin süresini yeterli bulmanın doğru orantılı olarak katılımcılar tarafından onaylanmadığı analiz edilmiştir. Çalışma hayatında geçen süre arttıkça, işsizlik sigortasından yararlanma koşullarına ilişkin bilginin de arttığı saptanmıştır. Katılımcılar yaşı açısından; yaş ile işsizlik sigortasına ilişkin hizmetlerin artırılması ve yaygınlaştırılması gerekliliği doğru orantılı olduğu ve yaş arttıkça sendikaya üye olma eğiliminin arttığı saptanmıştır. Araştırmaya ait hipotezler, ki-kare ve anlamlılık değerleri ise şu şekildedir;

H1: Eğitim seviyesi yükseldikçe, işsizlik ödeneği miktarı memnuniyeti azalır.

Ki-kare= 47.518 p(Anlamlılık Değeri)= .000 ($p<0,05$) ilişki anlamlıdır.

H2: Eğitim seviyesi ile işsizlik ödeneğinden yararlanma koşullarının katı bulunması doğru orantılıdır.

Ki-kare= 5.991 p(Anlamlılık Değeri)= 0.778 ($p>0,05$) ilişki anlamlı değildir.

H3: İşsizlik ödeneği miktarını yeterli bulma, ödeneğin süresini yeterli bulma ile doğru orantılıdır.

Ki-kare= 23.224 p(Anlamlılık Değeri)= .000 ($p<0,05$) ilişki anlamlıdır.

H4: Çalışma hayatında geçen süre arttıkça, işsizlik sigortasından yararlanma koşullarına ilişkin bilgi de artar.

Ki-kare= 11.434 p(Anlamlılık Değeri)= .003 ($p<0,05$) ilişki anlamlıdır.

H5: Yaş ile işsizlik sigortasına ilişkin hizmetlerin artırılması ve yaygınlaştırılması gerekliliği doğru orantılıdır.

Ki-kare= 27.890 p(Anlamlılık Değeri)= .000 ($p<0,05$) ilişki anlamlıdır.

H6: Yaş arttıkça sendikaya üye olma eğilimi de artar.

Ki-kare= 10.720 p(Anlamlılık Değeri)= .004 (p<0,05) ilişki anlamlıdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

İşsizlik sigortaları fon büyüklüğü itibariyle yönetilmesi uzmanlık gerektiren yapıya ulaşmıştır. Bu anlamda finansal risklerin yönetilmesi ve işsizlik ödemelerinin yapılması ve toplumsal olarak da işsizliğin getirdiği krizlerin önlenmesi kamu yararı getirmektedir. Bu önemi dikkate alındığında işsizlik ödemelerine ihtiyaç duyan yeni işsizlerin bu sitemden beklentileri ve algıları gelecekte yaşanacak olası sorunların önlenmesine yardımcı olacaktır.

Araştırmaya katılan işsizlik maaşı alanlardan elde edilen bulgulara göre eğitim seviyesi yüksek işsizlerin mevcut işsizlik ödeme tutarlarından mutlu olmadıkları ve işsizlik ödeneği alma şartlarının ağır olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sorunların giderilmesi için işsizlik maaşlarının hesaplanmasında eğitim seviyesi değişkeni kullanılması ve bu sigorta ödemelerine ulaşımın kolaylaştırılması gerekmektedir. Ödemeleri yeterli bulanların ödeme süresini de yeterli gördükleri saptanmıştır. Bu durum mevcut işsizlik ödeme sürelerinin doğru ve kabul edilebilir şekilde hesaplandığını ve uygulandığını göstermektedir.

Çalışma hayatında tecrübe kazanmış kişilerin iş yaşamları nedeniyle işsizlik sigortaları hakkında yeterli bilgiye ulaştığı görülmektedir. İş çevresinde yaşanan gelişmeler çalışanların bu sigorta hakkında daha çok bilgi edinmesine imkan sağlamaktadır. İş tecrübesinin yanında çalışanların yaşları arttıkça daha fazla hizmet talebinde bulundukları ve bilgilendirilmek istedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca çalışan yaşı arttıkça sendikaya üye olma oranı da artmaktadır.

İş yaşamında yüksek tempo ile çalışan bireylerin haklarını öğrenebilmesi, bu haklarına erişim imkanlarının artırılması ve genç çalışanlarında özlük haklarını daha sağlıklı bilgilendirilerek koruyabilmesi için sendikalaşmanın yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu konuda yapılacak iyileştirmeler ile çalışma hayatı sona eren insanlar işsizlik sigortası gibi haklarını kullanarak bir noktada toplumsal refaha katkı sağlayacaklardır.

KAYNAKLAR

- Altan Ö. Z., Sosyal Politika, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2003.
- Barnichon R., Nekarda C., The Ins and Outs of Forecasting Unemployment: Using Labor Force Flows to Forecast the Labor Market, Brookings Pap. Econ. Act., no. Fall, pp. 83–132, 2012.
- Çakmak E., İşsizlik Sigortası Uygulamaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi ÇASGEM, İşsizlik Sigortası Ödemelerinin Yararlanıcıların İş Arama Eğilimlerine Etkisi, Ankara 2017
- Güney A., İşsizlik, Nedenleri, Sonuçları ve Mücadele Yöntemleri, Kamu-İş, vol. 10, no. 4, pp. 135–159, 2009.
- Hopenhayn H. A., Nicolini J. P., Optimal Unemployment Insurance, Journal of Political Economy, vol. 105, no. 2. pp. 412–438, 1997.

ILO, World Social Protection Report 2014/15: Building Economic Recovery, Inclusive Development And Social Justice, Geneva,2015

İşığışık Ö., İstihdam ve İşsizlik, Ekin Yayınları, Bursa, 2011

MEB, 2017 Yılı Faaliyet Raporu İŞKUR, 2017
(<http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/gQCdE+2017-yili-faaliyet-raporu.pdf>)
(erişim tarihi: 17.10.2020)

Schwartz J., Optimal unemployment insurance: When search takes effort and money, Labour Econ., vol. 36, 2015

Vejlin R., Optimal Unemployment Insurance: How Important Is the Demand Side?, Macroeconomic Dynamics, Cambridge University Press, England, 2016